

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України
«Науково-методичне забезпечення розвитку професійної освіти
в умовах нових викликів», 17 листопада 2022 р.*

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4234>

МОЛЯКО

Валентин Олексійович

доктор психологічних наук,
професор, дійсний член
(академік) НАПН України,
завідувач лабораторії
психології творчості
Інституту психології імені
Г.С. Костюка Національної
академії педагогічних наук
України, м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено проблему психологічної готовності особистості до творчої професійної діяльності. Здійснено аналіз питань формування професіонала, особливостей діяльності професіонала і розроблення принаймні проекту концепції психологічного проектування професіонала. Розглянуто типи проявів творчого пошуку. Головними ознаками аналогічного типу творчого пошуку є спрямованість на знаходження аналогій, схожості, яка стосується різних структур, функцій, ознак того чи іншого продукту творчої діяльності чи технологій, спрямованих на пошук. Комбінаторний тип спрямований на яскраво виражений потяг до перестановок, змішань, поєднань, збільшення та зменшення розмірів або кількості елементів, до використання в якомусь конкретному випадку складників із різних механізмів, різних споруд тощо. Реконструктивний тип спрямований на принципові зміни. На противагу пошуку аналогій, він пов'язаний саме з контрастами, зі змінами чогось на протилежне. Це розум критичний, опозиційний. У практичному плані застосування реконструювання повинно бути пов'язане з найбільш оригінальними змінами, трансформаціями. Реконструктивне мислення носить критичний характер, часто спрямоване на зміну, повне відкидання якогось об'єкту, структури, функції. Часом воно пов'язане з надто негативістським ставленням до будь-чого, коли досягнення позитивного результату гальмується такою надмірною критикою, самим лише відхиленням наявних варіантів, без пропозиції створення чогось нового, адекватного конкретним вимогам. Ще один тип пов'язаний із проявами «випадкових підстановок», які, перегукуються з класичним методом спроб та помилок, але, за нашим означенням, до них не зводяться, оскільки ми вели й ведемо мову про спонтанний прояв пошуку, який лише за конкретними задумками є цілеспрямованим, а насправді фактично пов'язаний з імпровізаційною діяльністю. Інтуїтивний тип пов'язаний зі спонтанними розв'язками задачі, проблеми або якоїсь частини, коли розв'язок виникає, як це видається не тільки сторонньому спостерігачеві, але й самому суб'єкту, ніби ця задача вирішується неочікуваним способом, «невідомо як» (що не раз засвідчено у відомих, можна сказати, класичних описах проявів інтуїтивного мислення).

Ключові слова: психологічна готовність; особистість; творчість; творче мислення; творча професійна діяльність.

Наш аналіз спрямовано насамперед на висвітлення питань формування професіонала, особливостей діяльності професіонала і особливо — на розроблення принаймні проекту концепції психологічного проектування професіонала. Цей останній аспект, як добре відомо, натеper є одним із найменш реалізованих, що не дивно, оскільки це пов'язано зі значними труднощами.

Проблемі особистості у психології приділено велику увагу, але, як і в багатьох дослідженнях, існує велика кількість концепцій особистості, різних підходів до її визначення (наприклад, роботи

К.К. Платонова, Б.Г. Ананьева, А.В. Петровського та ін.). Тому ми тут лише дуже коротко сфокусуємося на тих характеристиках, які видаються найбільш суттєвими в контексті нашого загального аналізу. Скажемо кілька слів про визначення особистості.

Насамперед варто зазначити, що розроблення проблеми особистості дало навіть певні підстави для впровадження так званого особистісного підходу, який, за словами того ж таки К.К. Платонова, реалізується через індивідуальний підхід до людини як особистості, з розумінням її як відображувальної системи, яка визначає всі інші психічні явища (Платонов, 1986).

У зв'язку з цим виникає принаймні кілька запитань принципового характеру. Найпростіше з них пов'язане з тим, що якщо дотримуватися розкриття особистісного підходу, яке дає К.К. Платонов, то чим він, власне, відрізняється від індивідуального? Тим більше, що автор фактично міняє місцями в наведеному вище визначенні поняття індивідуального та особистісного підходу (Платонов, 1986). Не вдаючись до подальшої полеміки, наведемо визначення Л.І. Анциферової, яка писала, що особистість — це спосіб буття людини в суспільстві, в конкретно-історичних умовах, це індивідуальна форма існування та розвитку соціальних зв'язків та відношень; людина може брати участь у житті суспільства лише в якості особистості, і в цій якості вона сама, самостійно проклала свій унікальний, індивідуальний шлях в часово-просторовому континуумі своєї епохи, і значущість її визначається тим, наскільки широкій сфері свого континууму вона передає свій індивідуально-особистісний «рух» (Анциферова, 1982).

Як легко побачити, і в першому, і в другому визначеннях (а точніше — спробах окреслити сутнісну функцію особистості) ми можемо виділити певне протиріччя, яке полягає в масштабах окреслення особистості, у взаємозв'язку між поняттями особистості та індивідуальності. Не на другому плані перебуває також думка про те, що особистість — це або унікальне явище (більш виразно у Л.І. Анциферової), або ж це, фактично, майже кожен індивід (більш чітко це проглядається в тезах К.К. Платонова). Тут можна пригадати й відомі слова молодого С.Л. Рубінштейна про масштабність особистості, який пов'язував цю масштабність перш за все з тими цілями, які суб'єкт (особистість) ставить перед собою (Рубінштейн, 1989).

У науково-побутовому плані під особистістю часто розуміють людину, яка є оригінальною, має свою «філософію», відзначається підвищеним рівнем активності, визначається суттєвими вольовими, інтелектуальними якостями. Нерідко це збігається з поняттям лідера, а іноді з поняттям людини, зосередженої на конкретній суттєвій проблемі, яку вона намагається розв'язувати протягом довгого часу, долаючи різні труднощі та досягаючи успіху (щоправда, «успіх» тут можна розуміти в досить широкому діапазоні).

На нашу думку, на цьому етапі розвитку нашої науки варто більш обережно підходити до питання особистості, повсякчас маючи на увазі не тільки розмитість багатьох визначень, а й саму сутнісну ознаку її. Тому ми більш схильні говорити про особистість як про творчу людину, основною формою діяльності якої (у тих чи інших межах) є саме творча діяльність. Тобто, якщо зовсім коротко, то можна сказати, що особистість — це людина, яка має творчі здібності, певний потенціал і може цей потенціал реалізувати в тих чи інших межах.

А тепер так само коротко поглянемо на особистість професіонала. Які основні її складники? У загальній інтегративній схемі це будуть, як впливає з різних розробок, знання, вміння, навички, мотиви, любов до своєї діяльності, готовність виконувати роботу не тільки в комфортних, але й в ускладнених умовах, зрештою — майстерність, наявність індивідуального стилю діяльності, який, на нашу думку, фактично й визначає, чи став конкретний суб'єкт професіоналом того чи іншого рівня.

Отже, «звичайна» особистість має певну структуру, яка пов'язана з названими вище розробками і здатна виконувати ту чи іншу діяльність у певних межах. Коли йдеться про особистість професіонала, то наслідком його діяльності є певні продукти, вона детермінована саме стилем діяльності конкретної особистості. Хоча, звичайно, в кожному конкретному випадку цілком можливо, так би мовити, творчі інновації, оскільки творча особистість і повинна давати творчий продукт, але йдеться про те, що сама діяльність буде організована стилем, якого дотримується професіонал.

Ми вважаємо, що саме такий підхід до визначення зазначеного ядра в структурі особистості професіонала і дає змогу розробляти ідеї проектування професіонала. Водночас одразу підкреслимо два положення: по-перше, певною мірою проектування є процес навчання та виховання,

тобто ці поняття можуть бути синонімічними (про принципову відміну скажемо нижче); і, по-друге, що впливає з тільки що сказаного, уся технологія проектування значною мірою пов'язана як з віковими, так і з індивідуальними якостями, які насамперед стосуються здібностей, обдарованості, творчого потенціалу загалом.

У чому полягає основна ідея психологічного проектування взагалі і стосовно проектування особистості професіонала зокрема? У першому випадку ми можемо, згідно з наявними уявленнями та розробками, говорити про організацію планування та реалізацію проектів, про вироблення у конкретній категорії, конкретного контингенту людей певних умінь, навичок, знань, а тому і значною мірою — їхньої поведінки та діяльності. А коли йдеться про психологічне проектування діяльності професіонала, то мається на увазі комплекс розробок, які містять теорію, методи та методики підготовки конкретних людей до виконання конкретної діяльності на досить високому рівні, певному рівні майстерності.

У структурі індивідуального стилю професійної діяльності, як ми вже свого часу намагалися показати (Моляко, 1989; Моляко, 2007), насамперед виділяють такі визначальні складники, як тип мисленнєвої діяльності, рівні мислення, суб'єктивні переваги (що надаються тим або іншим варіантам, структурам, функціям), а також можливості інтелектуальної саморегуляції. Можна говорити ширше про розумову саморегуляцію загалом, але стосовно конкретної діяльності тут можлива досить складна ієрархічна структура, що визначає прояви такої саморегуляції.

Розглянемо типи проявів творчого пошуку (комплекси творчих дій, що становлять органічну суть як у потенційному, так і в реалізувальному планах).

Як показують дослідження (Моляко, 2007; Моляко, 2008; Моляко, Гулько, Ваганова та ін., 2021; Моляко, Третьак, Ваганова & Шепельова, 2020), найбільш поширеним є тип, пов'язаний з пошуками аналогій, або, як ще його можна назвати, *аналогізуючий*. Головними його ознаками є спрямованість пошуку на знаходження аналогій, схожості, яка стосується різних структур, функцій, ознак того чи іншого продукту творчої діяльності чи технологій, спрямованих на пошук. У чому це може проявлятися конкретно? Скажімо, в діяльності художника це буде виконання малюнка з натури (копіювання) чи наслідування техніки виконання картини того чи іншого жанру у стилі

якогось іншого художника. Так, відомо, що В. Ван-Гог виконував деякі свої роботи за аналогією з іншими картинами: «Прогулянка в тюремному дворі», японські гравюри, які він «переписував», спираючись на свою техніку, але зберігаючи композицію тощо. Так само і в діяльності конструктора-винахідника у процесі розв'язання нової задачі може бути використано якийсь уже відомий механізм або його частина. Діапазон пошуку аналогій може бути досить широким: від повного дублювання деталей до схематичного використання або використання принципу дії (особливо наочним це є в біоніці).

Нема потреби дуже детально розглядати роль аналогізацій у мисленнєвій діяльності людини взагалі, бо, як відомо, аналогії становлять основу засвоєння знань, основу людської поведінки: величезне значення наслідування важко було б переоцінити. Головне тут — звернути нашу увагу на органічне входження аналогізування саме у творчу діяльність, у якій воно відіграє так само провідну, а точніше, одну з провідних ролей. Хоча якоюсь мірою це видається парадоксальним, оскільки саме визначення творчості передбачає створення нового, оригінального, а аналогія начебто передбачає повторення, дублювання, тиражування та ін. Проте вже наведені вище різновиди аналогій показують, що це далеко не так. Водночас у техніці, наприклад, та й не тільки в ній, існують закономірності, пов'язані з уніфікацією, стандартизацією, коли існує велика кількість деталей, вузлів, блоків, які є стандартними, однаковими, але якщо ми звернемося до практики будівництва або того ж конструювання, то побачимо, якою значною буде різноманітність створюваних структур на основі таких стандартних блоків і деталей. Щоправда, тут ми вже підійшли до другого з основних типів розумової діяльності — до комбінаторного.

Комбінаторний розум спрямований на яскраво виражений потяг до перестановок, змішань, поєднань, збільшення та зменшення розмірів або кількості елементів, до використання в якомусь конкретному випадку складників із різних механізмів, різних споруд тощо. З практики добре відомо, що певний ефект може бути досягнутий вже від зміни якихось частин місцями, від використання кількох частин для варіантів споруди та ін. (наприклад, у монтажі електросхем, поєднанні кінематичних деталей під час спорудження архітектурних ансамблів та безлічі інших).

Треба мати на увазі, що комбінування разом з аналогізуванням взагалі становить основу діяльності людини в будь-якій сфері. Якщо, скажімо, звернути увагу на ту ж саму літературу, будь-яку наукову діяльність, або ж будь-яку практичну діяльність — усі вони пов'язані з комбінаторикою. Будь-який літературний твір — це комбінація слів, будь-яка наукова діяльність має своїм продуктом комбінацію ідей, положень, формул тощо, будь-яка практична діяльність так само пов'язана з певним розташуванням якихось частин, інструментів або з комбінуванням ідей з виконання та ін. (Зокрема, у спорті «комбінація» є поширеним поняттям, але насправді задіяне воно не лише в спорті, адже комбінаторами є практично всі: починаючи від малої дитини, яка вперше поєднує слова та рухи, і закінчуючи відомим героєм гумористичних романів, якого автори назвали «великим комбінатором» за його схильність до оригінальних поєднань ідей та їх практичного втілення у певній послідовності дій). У зв'язку з цим зрозуміло, що на вироблення вмінь та навичок, на стимулювання стратегічного й тактичного мислення засвоєння основ комбінаторики (вона буде загальною чи конкретною в кожному конкретному випадку) впливатиме дуже суттєвою мірою.

Але ми повинні визначити, що найбільш творчим, найбільш оригінальним буде, зрозуміло, *реконструктивний розум*, який спрямований на принципові зміни.

На відміну від пошуку аналогій, він пов'язаний саме з контрастами, зі змінами чогось на протилежне. Це розум критичний, опозиційний. Неважко прийти до висновку, що в практичному плані застосування реконструювання повинно бути пов'язане з найбільш оригінальними змінами, трансформаціями. Щоб проілюструвати сутність цього спрямування, можна навести приклади з різних сфер діяльності, зокрема, і з побутової практики. Скажімо, в конструюванні якась деталь, що розташована в одному з механізмів горизонтально, у новому механізмі займає вертикальне положення; конструкція у формі кулі може бути застосована для повітряних польотів, або для занурення в воду та ін.

Реконструктивне мислення носить критичний характер, часто спрямоване на зміну, повне відкидання якогось об'єкта, структури, функції. Часом воно пов'язане з надто негативістським ставленням до будь-чого, коли досягнення позитивного результату гальмується такою надмірною

критикою, самим лише відхиленням наявних варіантів, без пропозиції створення чогось нового, адекватного конкретним вимогам. Але в подібних випадках фактично не можна говорити про творче функціонування розуму того чи іншого суб'єкта, оскільки в результаті не представлено будь-який новий продукт.

Якщо порівняти з вище представленими типами мислення, реконструктивний є найбільш, так би мовити, загадковим, оскільки його продукти з'являються, здавалось би, супроти звичайної логіки, супроти домінуючих тенденцій, які порівняно неважко пояснити аналогіями, схожістю, різновидами комбінування тощо. До того ж, як свідчать деякі дослідження, частота проявів такого мислення, порівнюючи з іншими, є досить великою.

Іншу групу проявів розумової творчої діяльності становлять ті прояви, які ми раніше називали «випадковими підстановками», і які, власне, перегукуються з класичним методом спроб та помилок, але, за нашим означенням, до них не зводяться, оскільки ми вели й ведемо мову про спонтанний прояв пошуку, який лише у конкретних задумах є цілеспрямованим, а насправді фактично пов'язаний з імпровізаційною діяльністю. Саме тому пізніше ми назвали цей підхід синергічним, маючи на увазі насамперед певні смислові асоціації, які пов'язані з хаотичним з'явленням ідей, задумів та ін. Цей метод може бути характерним для того чи іншого суб'єкта, або ж проявляється у різних суб'єктів тоді, коли вони відчувають ускладнення, не мають ніяких уявлень про конкретні дії.

На відміну від такого стилю і таких тенденцій у діяльності потрібно виділити ще один тип, а саме інтуїтивний. *Інтуїтивний стиль* пов'язаний зі спонтанними розв'язуваннями задачі, проблеми або якоїсь частини, коли розв'язок виникає, як це видається не тільки сторонньому спостерігачеві, але й самому суб'єкту, ніби ця задачу вирішується неочікуваним способом, «невідомо як», як це відображено у відомих, можна сказати, класичних описах проявів інтуїтивного мислення.

Безперечно, інтуїтивне мислення — це саме та «терра інкогніта», яку ми лише починаємо, і поки що не дуже успішно, «заселяти» своїми розробками. Але тут не варто забувати, що деякі дослідження досить давно вже показують, що саме вивчення інтуїтивного мислення допомагає зробити «великий стрибок» в осягненні розумової

діяльності, яка багато в чому не піддається описам за допомогою однієї лише формальної логіки.

А зараз вважаємо за потрібне звернути увагу ще на так званий *універсальний стиль* діяльності, під яким потрібно розуміти порівняно однако-ве володіння суб'єктом різними формами мисленнєвих стратегій. Універсальний розум, незважаючи на його гучну назву, як нам видається, більш характерний для порівняно не дуже оригінальних розробок, тобто ним володіють, так би мовити, швидше ерудити, ніж «оригінали». Принаймні проведені нами дослідження показують, що універсальний стиль розумової діяльності притаманний тим, хто приблизно однаково володіє аналогізуванням, комбінаторикою, та, меншою мірою, реконструюванням, а також може, так би мовити, свідомо використовувати синергічні підходи, певною мірою відзначатися проявами інтуїції — швидше як здогадками, ніж якимось оригінальним розв'язанням нових задач.

Якщо прийняти таку концепцію — гіпотезу проявів професійного мислення — то з певною очевидністю постають ті принципові питання, які треба розв'язувати під час вирішення проблеми проєктування особистості професіонала.

Ми тут хотіли саме підкреслити, що згідно зі сказаним, професіонал — це той, хто володіє індивідуальним стилем діяльності (інтелектуальної, розумової, творчої — залежно від сфери тієї чи іншої діяльності), а сам цей стиль може бути визнаний як дійсний, коли для суб'єкта характерною є певна спрямованість дій, стабільність у проявах стратегічних тенденцій на різних рівнях мислення, а разом з тим здатність гнучко застосовувати ці стратегії до розв'язання нових, творчих задач.

Тут ми підійшли до сутності нашого тлумачення творчої особистості, яке хоча й багато в чому тісно пов'язане з цілою плеядою поглядів та гіпотез, водночас буде певною мірою дещо відмінним від теорій та більшості концепцій, які поки що домінують. Справа в тому, що нам видається необхідним у зв'язку з таким тлумаченням індивідуального стилю діяльності приступити до розгляду справжньої, реальної особистості. Перше положення, на якому ми коротко зупинимось, пов'язане з інтерпретацією особистості як носія диспозицій, що у свою чергу базуються на різноманітних асоціативних полях та масивах. Спробуємо пояснити це положення дещо детальніше.

У відповідних психологічних роботах (хоча й не лише психологічних) більш-менш прямо чи

опосередковано вказується на особливості формування так званого психологічного простору особистості (наприклад, праці Л.І. Анциферової). Фактично цей психологічний простір включає цілу систему спрямувань, ціннісних орієнтацій, мотивів, умінь та навичок, знань тощо, тобто йдеться фактично про своєрідність організації цього так званого психологічного простору, психологічного об'єкту, або ще — запасу, своєрідного накопичення, який надає об'єктові можливостей виконувати ту або іншу роботу, або навіть окремі дії, відповідним чином орієнтуватись у ситуаціях, набувати нових знань та вмінь, розв'язувати репродуктивні та продуктивні задачі (про це дещо детальніше буде сказано).

Немає потреби вдаватися до класичних та більш новітніх досліджень, які пов'язані з питаннями поведінки, діяльності, творчості, щоб зайвий раз підкреслити важливість обсягу, змісту, своєрідних «конфігурацій» (маються на увазі психологічні «геометричні» форми структурування цього простору загалом та окремих його складників) — це потенційні можливості суб'єкта, це його готовність до виконання тих чи інших дій, до виконання діяльності, до організованої поведінки та дій. Проте неважко помітити, що спеціальному розгляду цієї проблеми, особливо в теоретичному плані на рівні «синтетичного» аналізу, присвячено не так уже й багато праць. Хоча, якщо бути точними, то тут можна називати переважну кількість розробок спеціалістів-психологів, фізіологів тощо, починаючи з І.М. Сеченова, І.П. Павлова, В.М. Бехтерева та закінчуючи останніми узагальнювальними працями Б.Г. Ананьєва, Б.Ф. Ломова, О.М. Леонтьєва та ін. Але в цих роботах поки що висвітлювалися різноманітні проблеми, які стосуються загальних особливостей психіки, її функціонування, закономірностей прояву та ін. Можна сподіватися, що теоретична розробка цієї проблеми, яка, звичайно, не може бути здійснена в межах цієї статті, дасть змогу показати, яким чином дослідження зазначених та деяких інших фахівців можна вибудувати в більш-менш струнку схему. Тут же ми обмежимося лише деякими, хоча й дуже важливими тезами.

Насамперед потрібно зазначити, що загальна конструкція психологічного простору суб'єкта обумовлюється, коротко кажучи, генетичними та набутими реакціями, рефлексамі, навичками, вміннями тощо. Але це звучить дійсно дуже узагальнено, бо в кожному конкретному випадку ми маємо справу з дуже своєрідними поєднаннями

наслідуваного та набутого, які розвиваються у конкретиці повсякденного життя, гри, навчання, спілкування, роздумів, праці, переживань, фантазування кожного конкретного суб'єкта. Саме в цьому й буде психологічна неповторність кожної окремої людини: у кожного свій генетичний запас, свої враження, образи, поняття, які суцільним потоком проходять «крізь» психіку кожного, залишаючи «відбитки» тієї чи іншої інтенсивності, які формуються з часом у надзвичайно складні багаторівневі системи елементів, які тим чи іншим шляхом пов'язані між собою, тією чи іншою мірою впливають на подальшу поведінку, дії суб'єкта.

Ось саме ця конкретна структура психологічного простору кожного з нас і становить наш потенціал, наш психологічний профіль, детермінує траєкторії наших вчинків, дій, поведінки в цілому. Саме з цим будуть пов'язані наші розробки, спрямовані на формування особистості, формування особистості професіонала, на розвиток здібностей, обдарованості.

Зі сказаного, як видається, випливає, що проблему проектування (взагалі кажучи, це не те ж саме, що виховання та навчання, бо побудоване вже на основі нових наукових надбань) особистості, творчої особистості варто розв'язувати саме через організацію процесів цілеспрямованого впливу. Під ним розуміється формування психологічного простору, який відповідним чином буде вміщувати знання та вміння, що їх конкретна особистість може активно використовувати саме в розв'язанні нових задач. На наш погляд, важливою ознакою здійснення саме проектування творчих можливостей, творчого потенціалу, а не класичного навчання, є вироблення у суб'єкта тенденцій до стратегічного й тактичного мислен-

ня у межах тих індивідуальних можливостей, які детерміновані конкретними психологічними характеристиками цього конкретного суб'єкта. Як це стане більш зрозуміло з аналізу, що його подаємо в наступній частині, на основі такого цілеспрямованого проектування можна готувати професіоналів, які схильні до переважного використання стратегій пошуку аналогів, комбінування, реконструювання, вибіркового пошуку та ін. Це дуже непроста проблема, і ми тут зовсім не претендуємо на «остаточне розв'язання», але надзвичайна її важливість ставить нас перед необхідністю приступити до її розроблення, незважаючи на всі ці труднощі різного плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Анциферова, Л.І. (1982). *Системний підхід до вивчення функціонування і розвитку особистості*. М.: Наука.
- Моляко, В.А. (2007). *Творческая конструктология (пролегомены)*. Київ: Освіта України.
- Моляко, В.О. (1981). Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Знання.
- Моляко, В.О. (Ред.). (2008). *Стратегії творчої діяльності: школа В. О. Моляко*. Київ: Освіта України.
- Моляко, В.О. (Ред.), Гулько, Ю.А., & Ваганова, Н.А. та ін. (2021). *Функціонування творчого мислення в інформаційно-віртуальному просторі суб'єкта: монографія*. Видавець Вікторія Кундельська. <https://lib.iitta.gov.ua/728332>
- Моляко, В.О., Третьак, Т.М., Ваганов, Н.А., & Шепельова, М.В. (2020). Розуміння нової інформації як процес розв'язування задач. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія*. 31 (70). <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/06>
- Платонов, К.К. (1986). *Структура і розвиток особистості*. М.: Наука.
- Рубінштейн, С.Л. (1989). *Основи загальної психології в 2-х т.* М.: Педагогіка.

PSYCHOLOGICAL READINESS FOR CREATIVE PROFESSIONAL ACTIVITY

Scientific report at the methodological seminar of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine "Scientific and Methodological Support for the Development of Vocational (Professional) Education under New Challenges", November 17, 2022

Valentyn Moliako

DSc in Psychology, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Head of the Psychology of Creativity Department, G.S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article observes the problem of personality's psychological readiness for creative professional activity. The analysis of the questions concerning the formation of a professional, the peculiarities of the professional's activity and the development of a project of the professional's psychological projecting conception is provided. The types of creative search displays are described. The analogical type of creative search focuses on finding analogies and similarities which relate to various structures, functions, and features of this or that product of creative activity or technologies aimed at the search. The combinatorial type is aimed at a pronounced desire for permutations, mixtures, combinations, increasing and decreasing the size or number of elements, for the use in a specific case of components*

from different mechanisms, different structures, etc. The reconstructive type is aimed at fundamental changes. In contrast to the search for analogies, it is connected precisely with contrasts, with changes of something to the opposite. This mind is critical and oppositional. In practical terms, reconstruction application should be associated with the most original changes and transformations. Reconstructive thinking is critical, often aimed at change, complete rejection of some object, structure, or function. Sometimes it is associated with an overly negative attitude towards anything when achieving a positive result is inhibited by such excessive criticism, only the rejection of existing options, without proposing the creation of something new, adequate to specific requirements. The next type is related to the manifestations of "random substitutions", and which, of course, echo the classical method of trial and error, but according to our definition, they are not reduced to them, since we were and are still talking about the spontaneous manifestation of the search, which is only based on specific is intended to be purposeful, but in reality is actually related to improvisational activity. The intuitive type is associated with spontaneous solutions to a task, problem, or some part, when the solution appears, as it appears not only to an outside observer but also to the subject himself, that he solves this problem in an unexpected way, "unknown how", as it is described in well-known classic descriptions of intuitive thinking manifestations.

Keywords: *psychological readiness; personality; creation; creative thinking; creative professional activity.*

Дата публікації: 28 грудня 2022 р.